

Prijelaz u osnovnu školu - razumijevanje svih uključenih i učinci njihove suradnje

Wilfried Griebel i Renate Niesel

Wilfried Griebel i Renate Niesel nam predstavljaju teoretski pogled na tranzicije temeljem zaključaka dobivenih recentnim istraživanjima. Ovaj pogled uokviruje temu o kojoj govorimo i služi kao baza za razvoj praktičnih implikacija.

Učestala iskustva prekida, promjena ili prijelaznih razdoblja u životima mlađih generacija poziv su za veću pozornost koju pedagoški djelatnici posvećuju razvoju odgoja i obrazovanja (Ecclestone i dr. 2010.; Fthenakis, 1998; Kagan i Tarrant, 2010.). Kako prebroditi prijelaz iz obitelji u jaslice/vrtić, iz vrtića u osnovnu školu i iz osnovne u srednju školu? Uspješan prelazak u formalni školski sustav trebao bi svakom djetetu pružiti pozitivne prilike za odgoj i obrazovanje. Iz ovog razloga suradnja između vrtića i škole iznimno je važna, kao što je važno i uključivanje, odnosno sudjelovanje roditelja. Teorijsko razumijevanje pojma nužno je za razvijanje, primjenu i procjenu pedagoških mjera koje se primjenjuju tijekom prijelaznog razdoblja.

Istraživanje prijelaznih razdoblja: teorijske smjernice za razumijevanje
U međunarodnim istraživanjima, posebno u zemljama u kojima je primarno prisutna engleska stručna literatura, zastupljen je socio-antropološki teorijski pristup problemu

tranzicija (Fabian i Dunlop, 2007.; Vogler et al. 2008.). Centar pozornosti usmjeren je na promjene u pojedinim kulturama i na dijete koje uči. Promatraju se 'vertikalni', s dobi djeteta povezani prijelazi u vrtić, osnovnu i srednju školu, kao i 'horizontalna' prijelazna razdoblja koja se odvijaju svakodnevno - npr. prijelaz djeteta iz obitelji u vrtić i natrag u obitelj, sudjelovanje u kraćim programima ili čak prijelaz s jedne slobodne aktivnosti na drugu. Vodeći princip u ovom procesu jest načelo kontinuiteta popraćeno sa što je moguće manje promjena (Dunlop, 2007.; Dunlop i Fabian, 2006.). Za razliku od ovog pristupa, u zemljama njemačkog govornog područja široko je usvojen teorijski pristup razvojne psihologije (Griebel, 2011a; Griebel i Niesel, 2009.). U fokusu ovog pristupa je trenutni status, kao i usvajanje vještina osoba koje su u odgojno-obrazovnom sustavu uključene u tijek razvoja djeteta ('vertikalna' prijelazna razdoblja). Posebna je pozornost tako posvećena načinu na koji se djeca nose s prekidima (diskontinuitetom) i mogućnostima

utjecaja ovih diskontinuiteta na razvoj. Dodatno, kako bi se uvidjela perspektiva djeteta, istraživanja se sve više usmjeravaju na utjecaj i značenje roditelja u procesu odgoja i obrazovanja djeteta (Dockett i Perry, 2007.; Griebel i Niesel, 2000.; 2011.). Nekoliko je teorijskih pristupa pridonijelo razvojno-psihološkom razumijevanju koncepta prijelaznih razdoblja.

- a. Model koji nudi Bronfenbrenner služi kao opća osnova prema kojoj se razvoj odvija kroz interakciju s društvenim okruženjem.
- b. Odgovori na stres mogu biti tumačeni u okviru istraživanja stresa. Moguće ih je izbjeći, npr. na minimum svesti promjene u okruženju u kojem dijete živi ili ih učiniti takvima da ih možemo nadgledati i kontrolirati. Treba uzeti u obzir i to hoće li se buduća promjena doživjeti kao prijetnja ili kao izazov.
- c. Promjene u okruženju u kojem dijete živi, poput polaska u školu, mogu biti shvaćene kao kritični događaji u životu djeteta koji utječu i na njegove roditelje. Njihov prelazak u status

‘roditelja školaraca’ također je tema istraživanja.

d. Procesi učenja i razvoja promatraju se kao socijalna konstrukcija interakcije pojedinca i njegovog društvenog okruženja.

Strukturiranje prijelaznih razdoblja: razvojne zadatke za dijete i roditelje

Najvažniji rezultati međunarodnih istraživanja mogu se sažeti u sljedeće zaključke: bez obzira na razlike u načinu organiziranja predškolskih ustanova u pojedinim zemljama, prelazak djeteta u formalni školski sustav za svako je dijete i njegovu obitelj važno razvojno razdoblje. Polazak u školu praćen je zahtjevima koji se u raznim područjima postavljaju pred dijete, a prisutni su u formi razvojnih zadataka. Nositi se s tim zadacima znači prolaziti kroz prijelazno razdoblje. Paralelno s djetetovim, mogu se opisati i zadaci koje se postavljaju pred njihove roditelje (Griebel, 2009.).

a. *na individualnoj razini*: promjena identiteta, postajanje učenicom; nošenje sa snažnim emocijama poput anksioznosti i iščekivanja; pred učenika se postavljaju zahtjevi stjecanja novih vještina za učenje. Isto vrijedi i za roditelje koji se moraju pomiriti s izmijenjenim oblikom svog autoriteta, koji je uvjetovan smanjenjem kontrole nad odgojem i obrazovanjem njihove djece.

b. *na razini međusobnih odnosa*: izgrađivanje novih odnosa s učiteljicom i drugom djecom; nošenje s promjenama ili gubitak postojećih veza i odnosa; učenje nove uloge - one učenika: što se od njih očekuje i što će se dogoditi ukoliko se ne ispune ta očekivanja?

c. *na razini okruženja za život*: usklađivanje dvaju ili više životnih prostora tijekom jednog dana, tjedna ili godine, npr. u obitelji i školi; upoznavanje s novim kurikulumom; pod određenim okolnostima dodatne promjene u obitelji poput zapošljavanja roditelja, prinove u obitelji ili rastave roditelja, koje se moraju svladati istovremeno s polaskom u školu.

Dijete sve ove događaje doživljava kao diskontinuitete. Kako bi se više naglasila njihova motivacijska i poticajna priroda, zahtjevi se vide kao razvojne zadatke. U ovom procesu moramo jednako izbjegavati nedovoljne kao i

prekomjerne zahtjeve. Jedino je na taj način moguće uskladiti pojedinačne zadatke s individualnim predispozicijama ili potencijalima djeteta. I djeca i njihovi roditelji moraju usvojiti ove razvojne zadatke, a na tom putu će ih pratiti različitim vještinama oboružan stručni tim, službe socijalne skrbi i po potrebi dodatni specijalisti.

Spremnost za školu - ne samo djece: kompetencije društvenog sustava

Temeljne kompetencije, poput samopouzdanja i komunikacije, kao i vještine predviđene kurikulumom kao što su fonološka svjesnost i usvajanje pojma broja, osnova su za uspješan prelazak djeteta u školu. Ove temeljne kompetencije su razvijane i poticane kod kuće i u ustanovama predškolskog odgoja i obrazovanja. Uloga osnovne škole jest osigurati da se te vještine ne zaborave ili ne podcijene i da se na njihovim osnovama počnu razvijati nove vještine. Dijete postaje učenicom prateći za školovanje specifična iskustva. Kao preduvjet početnog uspjeha u školi usko viđenje ‘spremnosti za školu’ kao popisa dostižnih vještina mora se odbaciti. Dijete će postati kompetentnim učenicom tek kad osjeti istinsku dobrobit u školi - tek tada će biti u stanju ispuniti zahtjeve koji se pred njega postavljaju i u punoj mjeri iskoristiti raspoložive prilike za učenje. Stoga se može pretpostaviti da je uspješan početak školovanja u pozitivnoj

korelaciji s napredovanjem učenika tijekom osnovnog obrazovanja i kasnije. Spremnost i volja djeteta da se uspješno nosi s prijelaznim razdobljem u velikoj mjeri ovisi o kvaliteti komunikacije i suradnje obitelji, vrtića i osnovne škole. Koliko dobro pedagoški djelatnici surađuju? Je li kurikulum vrtića usuglašen sa školskim? Postoji li zajednički program upravljanja prijelaznim razdobljima? Sve to predstavlja temelj za pedagoški optimiziranu i koordiniranu tranziciju (Margetts, 2006.). To je posebno očito kod djece koja su ranije krenula u školu ili kod posebno nadarene djece (Griebel, 2011b), djece s posebnim potrebama, kod djece pripadnika manjinskih jezičnih skupina (Griebel i dr., 2011.) ili one koja žive u nepovoljnim uvjetima za razvoj i učenje (Dockett i dr., 2011.). Broj heterogenih skupina učenika intenzivno raste u svim europskim zemljama. (Griebel i Kieferle, 2011a, b).

Projekt EU ‘Prijelazna razdoblja i višejezičnost’

Partnerske organizacije iz Njemačke, Latvije, Nizozemske, Rumunjske i Švedske od 2009. do 2012. sudjeluju u europskom Comenius projektu pod nazivom ‘Prijelazna razdoblja i višejezičnost’ ili TRAM (www.tram-project.eu). U svakoj od europskih ustanova dio su svakodnevice djeca čija se kultura i jezik, zbog toga što su emigranti ili pripadaju manjinskim

etničkim skupinama, razlikuje od dominantnih u vrtićima i školama koje pohađaju. Projekt je usmjeren na djecu koja, kad govorimo s aspekta njihove višejezičnosti prema kriteriju školskog uspjeha, spadaju u rizičnu skupinu. Cilj je razviti kurikulum kojim će se pružiti daljnje i naprednije stručno usavršavanje različitih profila stručnjaka koji žele rukovoditi procesom tranzicija na jezično i kulturološki osjetljiv način. U ovom procesu je važno da ovi stručnjaci steknu potrebna znanja i vještine kako bi mogli na podržavajući način pratiti djecu i njihove roditelje iz različitih socio-kulturnih pozadina, u odnosu na pitanja tranzicija i stjecanje višejezičnih kompetencija. Prema smjernicama EU svako bi dijete u Europi, dugoročno gledano, trebalo govoriti barem tri jezika, neovisno o tome u kojoj zemlji živi. Višejezičnost je važan potencijal svakom djetetu koje raste, odgaja se i školuje u Europi. Ove će zahtjeve biti lakše usvojiti ukoliko su djeca stekla prethodno navedene temeljne vještine.

Važnost upravljanja prijelaznim razdobljima za učenje djeteta
 Pozitivan učinak suradnje između predškolskih ustanova i škole na djetetov uspjeh u učenju tijekom prvih godina školovanja jasno je prikazan u rezultatima finskog istraživanja (Ahtola i sur., 2011.). Jedan broj mjera koje su poduzete kako bi se djeci pomoglo tijekom prijelaznog razdoblja, poput razgovora o novom djetetu u školi, upoznavanja djeteta s budućim učiteljima i školskom zgradom,

suradnja sa školskim djelatnicima, večeri roditelja i učitelja i individualni susreti obitelji i učitelja, u uskoj su vezi s boljim uspjehom u stjecanju vještina čitanja i pisanja kao i u matematici. Najveću vrijednost za uspješan razvoj djeteta u prijelaznom razdoblju imale su suradnja i koordinacija, osobito u području kurikuluma i razmjene djetetovih razvojnih mapa.

Zaključak
 Pogled iz perspektive razvojne psihologije na područje tranzicija prikladan je način za oslikavanje procesa prijelaza u formalan sustav odgoja i

obrazovanja za djecu i roditelje. Za odgojno-obrazovnu praksu to znači podršku djeci i suradnju između odgojno-obrazovnih ustanova te iznad svega komunikaciju s roditeljima, kao i njihovo sudjelovanje u procesu upravljanja procesom prijelaza. Ovaj pristup tranzicijama naglašava da je kompetencija društvenog sustava instrumentalna za uspjeh ili neuspjeh tranzicija i napredovanja djeteta - uz potrebu da se svako dijete podrži u procesu stjecanja vještina i znanja u okviru predškolskih i školskih ustanova i u okviru obiteljskog konteksta.

Reference
 Ahtola, A., Silinskas, G., Poikonen, P.-L. et al. (2011). Transition to formal schooling: Do transition practices matter for academic performance? *Early Childhood Research Quarterly* 26, 295 - 302.
 Griebel, W. & Niesel, R. (2011). Übergänge verstehen und begleiten. Transitionen in der Bildungslaufbahn von Kindern. Berlin: Cornelsen Scriptor
 Vogler, P., Crivello, G. & Woodhead, M. (2008). Early childhood transitions research: A review of concepts, theory, and practice. Working Papers in Early Childhood Development 48. Den Haag NL: Bernard van Leer Foundation.

Detaljniji popis referenci možete dobiti od autora ili glavnog urednika, kontakt: rogerprott@freenet.de

Wilfried Griebel & Renate Niesel rade kao istraživači na Državnom institutu za istraživanje i rani odgoj i obrazovanje u Münchenu (Njemačka), State Institute for Early Childhood Education and Research. Wilfried Griebel je suvoditelj EECERA-ina interesnog tima 'Tranzicije'. Wilfried.Griebel@ifp.bayern.de